

2005. – 211 с. 2. Ефимов В. Магнитофон «Днепр-9» / В. Ефимов // Радио. – 1957. – № 9. – С. 46–48. 3. Кириченко И. Радио и телевидение на Украине / И. Кириченко // Радио. – 1957. – № 8. – С. 4. 4. Таранцов А. Наш советский спутник / А. Таранцов // Радио. – 1957. – № 12. – С. 3–5. 5. Українська СРСР в цифрах в 1961 році. Короткий статистичний довідник. – К: Держстатвидав-во України, 1962. – 270 с. 6. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 2, оп. 9, спр. 680, 107 арк. 7. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 1, оп. 24, спр. 5064, 372 арк.

Николай Рыскаль

ВЫПУСК ТОВАРОВ НАРОДНОГО ПОТРЕБЛЕНИЯ РАДИОЭЛЕКТРОННОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТЬЮ УКРАИНЫ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ 50-Х ГГ. XX СТ.

В статье анализируются основные процессы развития радиоэлектронной отрасли УССР во второй половине 50-х гг. XX ст. Рассмотрены особенности ассортимента бытовой техники того времени. Фиксируется становление центров радиоэлектронной промышленности на территории УССР.

Ключевые слова: Радиоэлектроника, производство, центр радиоэлектронной промышленности, конвейеризация, стандартизация.

Mykola Ryskal

PRODUCTION OF NATIONAL CONSUMPTION GOODS BY UKRAINIAN RADIO-ELECTRONIC INDUSTRY IN THE SECOND HALF OF THE 50-IES 20TH CENTURY

In this article the main development processes of radio-electronic industry of USSR are identified covering second half of the 50-ies of the 20th century. The peculiarities of the home appliances' range of that time are outlined. The establishment of radio-electronic manufacturing centres on USSR territory is specified.

Key words. Radio-electronics, production, radio-electronic manufacturing centre, pipelining, standardization.

УДК 94(477.8)

Світлана Давидович

НАУКОВО-ДОСЛІДНІ І ПРОЕКТНО-КОНСТРУКТОРСЬКІ УСТАНОВИ ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.

У статті охарактеризовано різноманітні за функціональним призначенням і формами діяльності організації: проектно-конструкторські установи, проектно-технологічні організації, дослідні станції, наукові підрозділи і філії вищих навчальних закладів, які свою роботу спрямовували на розв'язання загальних економічних проблем краю. Проаналізовано науковий потенціал нафтової, газової, хімічної, лісової промисловості і сільського господарства Івано-Франківської області, виокремлено досягнення і прорахунки.

Ключові слова: Івано-Франківська область, наукові установи, нафтогазова промисловість, лісове господарство, економічний ефект.

Івано-Франківська область України – одна із складових загальнодержавної системи, але вирізняється у західноукраїнському регіоні своїм потужним науково-технічним потенціалом. З розробки низки наукових проблем їй поступалася сусідня Львівська область. За період з кінця 40-х до середини 60-х рр. ХХ ст. у Івано-Франківській області сформувалася розгалужена мережа наукових установ і організацій, які склали основу науково-технічного потенціалу регіону.

Історичні процеси, що проходили на українських землях і в досліджуваному нами краї, охарактеризовано в окремих дослідженнях – В.Барана [1], Р.Вєпріва [2], Ю.Гумєна [3], С. Давидович [4], О.Малярчука [5], Р.Чигура [6] та інших. У вказаних працях дослідники аналізують суспільно-політичні й соціально-економічні процеси, що відбувалися у західному регіоні України. Однак, ціла низка питань потребує свого вивчення і узагальнення.

Мета статті – на основі аналізу наукової історичної літератури і архівних джерел охарактеризувати становлення науково-технічного потенціалу Івано-Франківщини в другій половині ХХ ст.

Об'єкт дослідження – система управління науково-технічним прогресом у країні і створення відповідних структур в окремих областях республіки.

Предмет – науково-дослідні і проектно-конструкторські установи Івано-Франківської області.

У післявоєнні роки в Івано-Франківській області були відкриті філіали і відділи науково-дослідних інститутів. Серед них: Український відділ промислових випробувань Всесоюзного інституту бурової техніки, відділ Всесоюзного науково-дослідного інституту організації, управління і економіки нафтової та газової промисловості, Центральна науково-дослідна лабораторія об'єднання «Укрнафта», філіал Всесоюзного науково-дослідного і проектного інституту галургії (м. Ленінград), Карпатський філіал Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. академіка Г.Висоцького, проектно-конструкторський технологічний інститут міністерства лісової і деревообробної промисловості УРСР, обласна державна сільськогосподарська дослідна станція тощо. Важливою особливістю структури науково-технічного потенціалу Івано-Франківщини було те, що переважна більшість науковців працювала над вирішенням проблем промисловості й зосереджувалася в обласному центрі.

Березневий 1965 р. пленум ЦК КПРС сформулював засади нової господарської політики в СРСР. Реформи не змінювали сутності командно-адміністративної системи, але істотно міняли співвідношення на користь економічних методів управління промисловістю і сільським господарством. Виробничу діяльність підприємств і колгоспів передбачалося оцінювати такими економічними показниками, як рентабельність і прибуток. Важливою складовою цих перетворень виступав науковий потенціал і його інфраструктура. Науково-технічний потенціал включав кадри, матеріально-технічну базу, інформаційну систему та організаційно-управлінську складову. Мережа науково-дослідних, конструкторських, проектних інститутів, а також дослідних підрозділів вищих навчальних закладів виступала головною структурною компонентою, що функціонувала з метою виробництва, розповсюдження і впровадження в практику наукових знань, реалізації науково-технічної політики.

Враховуючи нові проблеми, які необхідно було вирішувати в економіці регіону та країни, на базі філіалу Львівського політехнічного інституту (у відповідності з постановою РМ СРСР № 919 від 2 грудня 1966 р.), був створений інститут нафти і газу, який готував спеціалістів для нафтової і газової промисловості СРСР, а також для геології. Крім цього, на базі інституту щорічно проходили перепідготовку 600 інженерно-технічних працівників. Це єдиний вищий навчальний заклад в Україні, що готував інженерів для нафтової та газової промисловості. На п'яти факультетах інституту у 1971 р. вже навчалася близько 7 тис. студентів, в тому числі – 4 тис. на стаціонарі. З самого початку функціонування навчально-наукового закладу, постійного вирішення вимагали матеріальні й фінансові негаразди. В області, як і в республіці, велося масштабне промислове і житлове будівництво, тому коштів на облаштування інституту систематично не вистачало. Підтвердженням цього може слугувати лист секретаря Івано-Франківського обкому КП України А. Чернова міністру газової промисловості СРСР А. Кортуну від 24 листопада 1971 р. у якому йдеться про те, що «матеріальна база інституту слаба, заняття проводяться у три зміни в пристосованих приміщеннях, які знаходяться у різних частинах міста, що негативно відбивається на організації навчального процесу. На будівництво комплексу навчальних приміщень загальною вартістю 7 млн крб., міністерство виділило 4,7 млн крб. Протягом 1969–1971 рр. побудовано і введено в експлуатацію гуртожиток на 1300 місць, котельня і навчально-лабораторний корпус, продовжувалося будівництво головного корпусу, лабораторного з буровою вишкою. Але для завершення будівництва виділених коштів явно не вистачало» [7, арк. 140].

У постанові бюро Івано-Франківського обкому КП України «Про роботу інституту нафти і газу та об'єднання «Укрзахіднафтогаз» з виконання постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 24 вересня 1969 р. «Про заходи по підвищенню ефективності роботи наукових організацій та прискоренню використання в народному господарстві досягнень науки і техніки» від 23 січня 1970 р. подається розлога характеристика роботи в масштабах області протягом кількох років. У 1969 р. із застосуванням нової техніки і передової технології було пробурено 60 % свердловин, що дало можливість успішно завершити, вперше на Прикарпатті, проходку свердловини на 5 тис. метрів і розпочати буріння свердловини проектною глибиною на 7 тис. метрів. За рахунок застосування прогресивних штучних методів впливу на продуктивні пласти, додатково одержано з діючих родовищ понад 4 млн т нафти. Об'єм науково-дослідних робіт інституту нафти і газу за останні чотири роки зріс у 2,8 рази, створена необхідна матеріально-технічна база, працювала перша галузева науково-дослідна лабораторія. За цей час інститутом розроблено низку практичних питань, зокрема, нова конструкція наддолотного амортизатора, запропоновано новий спосіб очищення газу, видано рекомендації з підвищення коефіцієнта потужності електрообладнання тощо [8, арк. 47].

За усталеною традицією партійне керівництво мало право «всім вказувати» і поряд з успіхами, критикувати за недоліки у роботі. Так, в постанові обкому партії зазначалося, що «ректорат інституту та керівництво об'єднання не проявляють достатньої уваги по розширенню й зміцненню творчих зв'язків науковців і виробничників, виробленню спільних перспективних планів,

недостатньо координують питання технічного прогресу з іншими науково-дослідними організаціями. Партійний комітет інституту не проявляє необхідної вимогливості до керівників, слабо підвищує особисту відповідальність, провідних фахівців кафедр за технічний рівень і якість розробок, їх впровадження у виробництво. Партком мириться з тим, що науково-технічна рада інституту в цьому напрямку працює неефективно, в її діяльності нерідко відсутня принципова оцінка науково-дослідних розробок». З переданих за останні роки 9 розробок, для підприємств об'єднання, 7 не знайшли промислового застосування [8, арк. 48–49].

Цікавою, на наш погляд, є довідка ректорату Івано-Франківського інституту нафти і газу «Про стан впровадження завершених науково-дослідних робіт з нафтогазової тематики, виконаних для підприємств і організацій Івано-Франківської області». У ній задокументовано, що «для підприємств області з 1967 р. до 1970 р. з нафтогазової тематики виконувалося 24 теми загальною вартістю 352 тис. крб. Промисловим організаціям передані наукові розробки з усіх 24 тем. Очікуваний економічний ефект складає 1649,6 тис. крб. у рік» [8, арк. 67]. Слабкою ланкою науково-технічного прогресу було впровадження наукових досягнень у виробництво, тобто реалізація розробок і рішень. Планове виробництво повільно сприймало, а іноді, виступало головною перешкодою в прискореному розвитку науково-технічного прогресу.

У 1969 р. впроваджено у виробництво області більше 8 тис. винаходів і раціоналізаторських пропозицій з річним економічним ефектом 9,2 млн крб. З початку березня до 1 жовтня поточного року на промислових підприємствах, будівельних організаціях, транспорті і зв'язку проводилися численні огляд-конкурси творчих бригад з розробки і впровадження планів наукової організації праці і управління [9, арк. 1]. Головні зусилля науковців області спрямовувалися, насамперед, на прискорений розвиток нафтової і газової промисловості. Серед найбільш важливих заходів виконання планів науково-дослідних робіт і впроваджень досягнень науки і техніки на підприємствах Укрнафтохімпрому у 1969 р. відзначався Надвірнянський нафтопереробний завод за освоєння нової технології виробництва парафіну [10, арк. 284].

Івано-Франківський філіал республіканського інституту «Укрколгосппроєкт», в якому працювало 119 інженерно-технічних працівників (46 осіб з вищою освітою), проводив значну роботу із забезпечення об'єктів сільського будівництва проектно-кошторисною документацією. Постанова бюро Івано-Франківського обкому КП України та виконкому обласної Ради депутатів трудящих «Про додаткові заходи по зміцненню економіки відстаючих колгоспів і радгоспів області та розвитку в них допоміжних підприємств і промислів» від 21 лютого 1969 р. посилювала увагу до розвитку підсобних підприємств у відстаючих господарствах, що дало можливість одержати вже в 1968 р. біля 2,7 млн крб. грошових надходжень. Інститут був зобов'язаний забезпечувати вчасне виготовлення проектно-кошторисної документації на реконструкцію існуючих та будівництво нових об'єктів, першочергово для відстаючих колгоспів і радгоспів [11, арк. 46–47].

Ціла низка заходів була покликана піднести на вищий рівень творчу ініціативу робітників, техніків, інженерів, службовців підприємств, працівників проектно-конструкторських та науково-дослідних організацій області. З цією метою з 1 квітня 1970 р. по 1 квітня 1971 р. проведено обласний огляд-конкурс «На кращу організацію роботи по підвищенню технічного рівня, якості і надійності промислової продукції». Активізувати роботу мала постанова Івано-Франківського обкому КП України, виконкому обласної Ради депутатів трудящих та президії обласної Ради профспілок «Про проведення обласного огляду резервів економії матеріальних і енергетичних ресурсів та підвищення економічної ефективності в народному господарстві» від 15 травня 1970 р. Згідно офіційної звітності, в огляді прийняло участь 100 тис. передовиків, новаторів виробництва, інженерно-технічних працівників і службовців, профспілкових активістів, народних контролерів, які провели значну роботу з раціонального витрачання палива, електроенергії, фінансових, матеріальних і трудових ресурсів. За час огляду впроваджено у виробництво 9,4 тис. пропозицій з економічною ефективністю більш як на 10 млн крб. [12, арк. 107].

Постанова Івано-Франківського обкому КП України, виконкому обласної Ради депутатів трудящих та президії обласної Ради профспілок «Про проведення обласного огляду за прискорення вводу, максимальне використання і найшвидше освоєння проектних виробничих потужностей» від 13 квітня 1970 р. виступала однією із ланок цілеспрямованої політики держави. У комісію були представлені матеріали з 50 об'єктів області «по достроковому вводу в експлуатацію окремих підприємств, цехів, дільниць, агрегатів, технічних ліній». У результаті цього в 1970 р. за рахунок «прискореного вводу в експлуатацію» додатково отримана продукція на 4 млн 118 тис. крб. [8, арк. 78].

Рубрики в обласній газеті «Прикарпатська правда»: «Резерви на кожному робочому місці», «На основі наукової організації праці» висвітлювали здобутки кращих трудових колективів. Відповідно до постанови Ради Міністрів СРСР № 535 від 9 липня 1965 р., Державним комітетом Ради Міністрів СРСР по науці і техніці та Комітетом в справах винаходів і відкриттів СРСР

розроблена інструкція про винагородження за промислові зразки, яка передбачала не більше 2 тис. крб. на одну особу і мінімальний розмір – 20 крб. [13, арк. 54].

Секретар Івано-Франківського обкому КП України П. Барчук у зверненні до президії Академії Наук УРСР «Про розробку перспектив розвитку промисловості області» від 21 грудня 1970 р. зазначав: «З метою вирішення питання підняття економічного потенціалу області, обком КПУ звернувся в АН УРСР з проханням надати допомогу в розробці напрямів дальшого розвитку промисловості, правильного і раціонального її використання з врахуванням максимального використання трудових ресурсів» [14, арк. 72].

Постанова секретаріату Івано-Франківського обкому КП України «Про організаторську роботу парткому Коломийського ордена «Знак Пошани» заводу сільгоспмашин по прискоренню технічного прогресу на виробництві і в світлі рішень XXIV з'їзду КПРС» від 28 травня 1971 р., ставила даний колектив підприємства у приклад для наслідування іншим. У 1969 р. 12 інженерно-технічних працівників були нагороджені медалями ВДНГ. За минулу п'ятирічку колективом заводу було розроблено і впроваджено 240 організаційно-технічних заходів з економічним ефектом – 699,7 тис. крб.; проводилася значна робота з механізації важкої ручної праці, рівень механізації в основному виробництві склав – 81 %, допоміжному – 76 %. Низка заходів із впровадження нової техніки здійснювалося за рахунок фондів розвитку виробництва, який було створено за новою системою планування і економічного стимулювання. За рахунок підвищення кваліфікації та впровадження передового досвіду було підвищено середню розрядність працюючих з 1,82 до 2,7. Як результат, випуск продукції зріс у 2,1 рази, продуктивність праці – на 58,7 %, фондівіддача – на 12 %. Разом з тим, секретаріат обкому КП України зазначав, що «в роботі парткому заводу з прискорення технічного прогресу мали місце й істотні недоліки» [15, арк. 18].

Наступна постанова – «Про проведення обласної науково-практичної конференції» від 26 травня 1972 р. підводила підсумок проведеної колективом роботи. Конференція на тему: «Проблеми підвищення технічного рівня і поліпшення якості промислової продукції в світлі рішень XXIV з'їзду КПРС і завдань дев'ятої п'ятирічки» проводилася 15 липня 1972 р. у клубі Коломийського заводу сільськогосподарських машин [15, арк. 84].

На Коломийському заводі сільгоспмашин на базі старих навантажувачів освоювався випуск нового навантажувача ПГ–0,5 Д, який характеризувався кращою експлуатаційною надійністю. Конструкторське бюро заводу розробило нову модель навантажувача-екскаватора ПЄ–0,8, який рекомендувався до серійного виробництва. Колектив Івано-Франківського приладобудівного заводу плідно працював над заходами щодо підвищення загального часу збереження працездатності газових лічильників, дифманометрів, глибинних манометрів, мазутомірів і т. д. [16, арк. 1–2].

П'ятирічним планом розвитку народного господарства на 1971–1975 рр. передбачалися прискорені темпи розвитку економіки західних областей республіки. Зокрема, обсяг промислового виробництва в Івано-Франківській області належало збільшити в 2 рази, капіталовкладень у 1,5 рази, продуктивність праці підвищити на 50–60 %, обсяг сільськогосподарського виробництва на 20–22 %. В умовах інтенсифікації розвитку народного господарства все більше посилювалася роль економічної науки. За клопотанням Івано-Франківського обкому КП України, наказом директора інституту економіки АН УРСР № 75 від 8 грудня 1968 р. у м. Івано-Франківську був створений з 1969 р. комплексний відділ економічних методів управління виробництвом з підпорядкуванням його Львівському відділенню. Основним завданням відділу було проведення комплексних досліджень з проблем удосконалення економічних методів управління і впровадження їх результатів у різних галузях економіки. За час свого існування відділ виконав значний обсяг науково-дослідних робіт та надавав допомогу підприємствам різних галузей промисловості в організації економічного навчання, вишукуванні напрямів з підвищення ефективності виробництва [17, арк. 52].

Відділ вів госпдоговірні роботи на підприємствах у визначеному йому основному напрямку досліджень – «Економічний аналіз ефективності управління виробництвом, розробка рекомендацій по удосконаленню організаційних і економічних методів управління виробничими системами на території Івано-Франківської області». Загальна сума «по договірній тематиці» становила 78 тис. крб. Відділ брав активну участь в пропаганді економічних знань, в організації і проведенні економічних конференцій як загальнообласних, так і на підприємствах. У 1971 р. два працівники відділу захистили кандидатські дисертації. Відділ працював у складних умовах. Замість 30 штатних працівників, передбачених наказом директора інституту економіки АН УРСР, працювало – 8. У такому малому складі відділ не міг охопити великий обсяг наукових досліджень у яких підприємства відчували гостру потребу. В області не було на той час інших науково-дослідних установ, а також учбових закладів, які могли б забезпечити проведення теоретичних і прикладних досліджень з питань економіки. Тому, секретар обкому КП України В. Добрик звертався до віце-президента Академії Наук УРСР академіка І. Білодіда з повторним клопотанням: «Враховуючи велику потребу в наукових дослідженнях на підприємствах області, збільшити штат наукових працівників і фонд

заробітної плати Івано-Франківському відділу Львівського відділення інституту економіки АН УРСР» [17, арк. 53].

Необхідно зазначити, що в науково-дослідній роботі «створювалась масовість» і вона часто зводилася до формальної «широкої підтримки». З цією метою повсюдно запроваджувалися науково-технічні товариства (НТТ) до яких в адміністративному порядку («добровільно-примусово») залучалися інженерно-технічні працівники. У офіційних звітах вказується, що у 1973 р. було проведено 13 галузевих семінарів з керівниками НТТ і громадських об'єднань трудящих. На протязі 1973–1975 рр. проведені конференції на тему: «Основні напрямлення по вдосконаленню технології буріння глибинних і надглибинних свердловин», «Підвищення ефективності виробництва на основі прискорення науково-технічного прогресу», наради з питань впровадження нової техніки і передової технології на підприємствах та ряд інших. У 1974 р. проведені звітно-виборні збори в 600 організаціях НТТ області, де широко обговорювалися питання їх діяльності. Проведена виставка технічної творчості молоді. Більшість інженерно-технічних працівників працювала «по особистих творчих планах» [18, арк. 126]. На 1 січня 1984 р. нараховувалося 61,9 тис. членів, об'єднаних у 15 обласних галузевих правлінь НТТ [19, арк. 63].

На території міста Івано-Франківська і області на кінець 1970-х років діяло 14 проектних установ, які виконували роботи з складання проектно-кошторисної документації на житлово-цивільне будівництво, капітальний ремонт житлового фонду і об'єктів соціально-культурного призначення для різних організацій і відомств. Це філіали інститутів: «Діпромідст», «Укрремдорпроект», «Укрколгоспроект», «Укркомунремдорпроект», «Укрземпроект», філіал республіканського проектно-технологічного виробничого об'єднання «Укрсільгосптехсистема», проектно-конструкторського технологічного інституту, облвідділ інституту «Укржитлоремпроект», відділ комплексного проектування інституту «Укрсільгосптехпроект», проектно-кошторисна група об'єднання «Івано-Франківськгаз», комплексний відділ проектного інституту «Укрремремпроект», відділ проектного інституту «Укркооппроект», проектно-кошторисні відділи управлінь громадського харчування і побутового обслуговування населення облвиконкому. Вказані організації складали проектно-кошторисну документацію різним міністерствам і відомствам, а також розробляли кошторисну документацію на будівництво сільськогосподарських об'єктів, житлових будівель в селах і шляхів різного призначення.

Виходячи із проведених перевірок обласним комітетом народного контролю і обласним фінансовим відділом, було поставлено питання про ліквідацію окремих малих проектних організацій та їх структурних підрозділів. Зокрема, проектно-кошторисну групу об'єднання «Івано-Франківськгаз», комплексний відділ проектного інституту «Укрремремпроект», відділ проектного інституту «Укркооппроект», проектно-кошторисний відділ управлінь громадського харчування облвиконкому, проектно-кошторисний відділ міжрайонного ремонтно-будівельного управління побутового обслуговування населення облвиконкому. У зв'язку з ліквідацією цих організацій і окремих структурних підрозділів обсяги роботи, які виконувалися ними передавалися облвідділу інституту «Укржитлоремпроект» (який раніше їх також виконував). Це дало можливість сконцентрувати складання проектно-кошторисної документації на будівництво і капітальний ремонт державного, кооперативного і приватного житлового фонду, будівель адміністративного та господарського призначення, скоротити апарат управління в кількості 14 одиниць з витратами на їх утримання в сумі 22 тис. крб. При наявності в області двох проектних організацій, які паралельно займалися складанням проектно-кошторисної документації для сільського господарства, філіал інституту «Укрколгоспроект» об'єднувався з відділом комплексного проектування інституту «Укрсільгосптехпроект». Проектно-кошторисну документацію для нового будівництва і капітального ремонту автомобільних шляхів союзного і республіканського значення виконував Івано-Франківський філіал інституту «Укрремдорпроект» на суму 419,3 тис. крб. і місцевого значення – філіал інституту «Укркомунремдорпроект» з обсягом роботи 190 тис. крб. Такий незначний обсяг виконуваних робіт для місцевого підпорядкування викликав доцільність передачі облвідділу інституту «Укржитлоремпроект». Реорганізація дала можливість поліпшити якість робіт, скоротити витрати на їх виготовлення, а також вивільнити адміністративно-управлінський апарат в кількості 60 одиниць і витрати на його утримання в сумі 105 тис. крб. [20, арк. 14–17].

Науково-дослідні роботи в області з пошуку і розвідки нафтогазових родовищ, а також видобутку нафти, газу і газового конденсату вели: інститут геології і геохімії горючих копалин АН УРСР, Державний науково-дослідний і проектний інститут нафтової промисловості Міннафтопрому, Український науково-дослідний інститут природних газів «Укргазпрому». Найбільший науковий потенціал зосередився в Івано-Франківському інституті нафти і газу. У 1980 р. із 422 осіб професорсько-викладацького складу – 180 мали наукові ступені кандидатів наук, вчені звання доцентів, а 11 – докторів наук і професорів. У науково-дослідному секторі працювало 500 штатних працівників. За 4 роки десятої п'ятирічки інститутом виконано науково-дослідних робіт на суму 8,6

млн крб., для підприємств нафтової і газової промисловості – 5 млн крб. [21, арк. 68]. Інститут нафти і газу вів підготовку спеціалістів по 14 спеціальностях нафтогазового профілю. За 15 років інститут підготував на стаціонарній формі навчання 9519 інженерів. Крім цього, здійснював постійне підвищення кваліфікації інженерно-технічних працівників [22, арк. 6].

Розвиток наукових досліджень гальмували невирішені побутові умови, особливо в галузі сільського господарства. Відсутність квартир не давала можливості запросити на роботу в Івано-Франківську сільськогосподарську дослідну станцію висококваліфікованих працівників із науковими ступенями і спеціалістів з великим практичним стажем роботи. Станом на 25 лютого 1980 р. у дослідній станції являлися вакантними посади завідуючих відділами тваринництва і економіки, завідуючих лабораторіями механізації, ріпаків, розробки та впровадження прогресивних технологій у тваринництві. Два сімейні кандидати наук і троє працівників без наукових ступенів, проживали в гуртожитку. Через відсутність житла, залишалися не укомплектованими посади головного зоотехніка і головного інженера-механіка дослідного господарства. На квартирному обліку по Івано-Франківській державній сільськогосподарській дослідній станції перебувало 47 сімей. В офіційній звітності значилося, що «виділення квартир для працівників дослідної станції неможливе тому, що на даний час заборгованість по житлу перед підприємствами міста і району складала 2,6 тис. квадратних метрів» [23, арк. 90, 93].

За результатами роботи Івано-Франківської сільськогосподарської дослідної станції – посіви озимих зернових (при застосуванні «постійних колій», які забезпечували рівномірне внесення азоту, регулятора росту, гербіцидів, фунгіцидів), становили запрограмовані урожаї в межах 50–70 ц/га. Практичне застосування даного методу в колгоспі «Прапор комунізму» Коломийського району забезпечило середню урожайність у 1982 р. озимої пшениці сортів «Карибо» – 34,3 ц/га, «Киянка» – 45,6 ц/га, «Поліська 80» – 56,8 ц/га [23, арк. 14].

«Бурхливі темпи» розвитку сільського господарства, якісні зміни в економіці виробництва і характері праці ставили підвищені вимоги до навчання кадрів, а також «широких трудящих мас». Восени розпочиналися заняття в школах підвищення професійної майстерності колгоспників у теоретичних гуртках і семінарах, в народних університетах сільськогосподарських знань. У них навчалися (часто доволі формально) тисячі керівників і спеціалістів, колгоспників і робітників радгоспів. Економічне навчання стало важливим засобом поліпшення організаторської і виховної роботи, вдосконалення господарської практики, підвищення творчої активності людей.

У друкованому органі Івано-Франківського обласного і міського комітетів комуністичної партії України, обласної та міської Рад депутатів трудящих у спеціальній рубриці «Економічне навчання на селі» на прикладі передових районів зазначалося: «Навчання в університеті тісно пов'язане з невідкладними завданнями трудових колективів. Враховуючи те, що в районі здійснюється процес поглибленої спеціалізації і концентрації виробництва у тваринництві, слухачі університету в минулому навчальному році приділяли найбільше уваги технології вирощування нових кормових культур та інтенсифікації кормовиробництва. Високої віддачі такого предметного навчання досягнуто уже в цьому році. У господарствах району широко впроваджуються такі високопродуктивні кормові культури, як борщівник Сосновського, чорноголовник, катран серцелистий, нові сорти ріпаку, вдосконалено процес заготівлі високоякісних кормів для громадської худоби» [24].

Наради, семінари, школи передового досвіду, курси підвищення кваліфікації, університети сільськогосподарських знань, тематичні виставки (стаціонарні, пересувні), лекції, виступи по радіо і телебаченню, екскурсії, конкурси, друкована література (методичні рекомендації, плакати, листівки, буклети, брошури, статті в пресі), науково-практичні конференції сприяли пропаганді й загальній освіченості, як спеціалістів, так і працівників масових професій. У зведених звітах про впровадження науково-технічних досягнень та передового досвіду в сільськогосподарське виробництво області, перераховувалися десятки різноманітних заходів. Звичайно, що частина із них проводилася для того, щоби «успішно прозвітуватися».

Таким чином, на Івано-Франківщині було створено науково-технічний потенціал, який вирішував актуальні питання розвитку економіки. Основні його ресурси спрямовувалися на вирішення проблем нафтової, газової, хімічної, енергетичної, верстатобудівної, приладобудівної та інших галузей промисловості. Високими темпами розвивалися традиційні галузі – лісова і деревообробна, легка і харчова. Враховуючи народногосподарське значення підвищення темпів зростання продуктивності праці, на підприємствах і будовах області науковцями, інженерно-технічними працівниками вивчалися пов'язані з цим питання: прискорення впровадження у виробництво і будівництво досягнень науки і техніки, поліпшення організації праці, більш повне використання устаткування і машин за рахунок підвищення змінності роботи на підприємствах, забезпечення співвідношення між зростанням продуктивності праці і середньою заробітною платою, недопущення надмірностей і непродуктивних витрат. Проте, у досліджуваній період

наукові установи займалися переважно впровадженням промислово-технічних розробок із вдосконалення виробничих потужностей індустриальних об'єктів без достатнього прогнозування впливу кінцевих результатів їхньої діяльності на навколишнє середовище.

Список використаних джерел

1. Баран В. К. Україна : новітня історія (1945–1991 рр.) / В. К. Баран. – Л. : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. – 670 с.
2. Вепрів Р. В. Сільське господарство західних областей України : провідні тенденції та особливості розвитку (1964–1991 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Р. В. Вепрів. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – 20 с.
3. Гумен Ю. Є. Урбоекологічні проблеми Західного регіону України 1960–1990 рр. : історичний аспект / Ю. Є. Гумен. – Тернопіль : Вектор, 2008. – 264 с.
4. Давидович С. Н. Соціально-економічні процеси в Івано-Франківській області в другій половині 60–80-ті роки ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / С. Н. Давидович. – Тернопіль, 2012. – 19 с.
5. Малярчук О. М. Тоталітаризм проти західноукраїнського села / О. М. Малярчук. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2008. – 228 с.
6. Чигур Р. Ю. Соціально-екологічні процеси в Західному регіоні України 70–80-х років ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Р. Ю. Чигур. – Львів, 2003. – 22 с.
7. Держархів Івано-Франківської області, ф. П-1, оп. 1, спр. 3611, арк. 243.
8. Там само, ф. П-1, оп. 1, спр. 3583, арк. 161.
9. Там само, ф. П-1, оп. 1, спр. 3581, арк. 169.
10. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. Р-2, оп. 13, спр. 4244, арк. 359.
11. Держархів Івано-Франківської області, ф. П-1, оп. 1, спр. 3588, арк. 187.
12. Там само, ф. Р-6, оп. 2, спр. 3565, арк. 35.
13. Там само, ф. Р-295, оп. 5, спр. 2775, арк. 175.
14. Там само, ф. П-1, оп. 1, спр. 3508, арк. 170.
15. Там само, ф. П-1, оп. 1, спр. 3677, арк. 122.
16. Там само, ф. П-1, оп. 1, спр. 2992, арк. 136.
17. Там само, ф. П-1, оп. 1, спр. 3723, арк. 123.
18. Там само, ф. П-1, оп. 1, спр. 4019, арк. 191.
19. Там само, ф. П-1, оп. 1, спр. 5002, арк. 227.
20. Там само, ф. П-1, оп. 1, спр. 4608, арк. 177.
21. Там само, ф. П-1, оп. 1, спр. 4617, арк. 195.
22. Там само, ф. П-1, оп. 1, спр. 4910, арк. 198.
23. Там само, ф. П-1, оп. 1, спр. 4618, арк. 220.
24. Економічне навчання на селі // Прикарпатська правда. – 19 листопада 1974.

Светлана Давидович

НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЕ И ПРОЕКТНО-КОНСТРУКТОРСКИЕ УЧРЕЖДЕНИЯ ИВАНО-ФРАНКОВЩИНЫ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ ХХ ВЕКА

В статье охарактеризованы различные по функциональному назначению и формам деятельности организации: проектно-конструкторские учреждения, проектно-технологические организации, опытные станции, научные подразделения и филиалы высших учебных заведений, которые свою работу направляли на решение насущных экономических проблем края. Проанализирован научный потенциал нефтяной, газовой, химической, лесной промышленности и сельского хозяйства Ивано-Франковской области, выделены достижения и просчеты.

Ключевые слова: Ивано-Франковская область, научные учреждения, нефтегазовая промышленность, лесное хозяйство, экономический эффект.

Svitlana Davidovich

SCIENTIFIC-AND-RESEARCH AND DESIGN-AND-ENGINEERING ORGANIZATIONS OF IVANO-FRANKIVSK REGION OF THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY

The article deals with characterization of different organizations according to their functional purpose and activity form: design-and-engineering organizations, production engineering organizations, research stations, scientific units, and educational establishment branches that directed their work at solving urgent economic problems of the region. The scientific potential of oil, gas, chemical, forest, and agricultural industries of Ivano-Frankivsk region was analyzed and achievements and miscalculations were distinguished.

Key words: Ivano-Frankivsk region, scientific organizations, oil and gas industry, forest industry, economic impact.